

Gazdag István

Eugenika: a kiátkozott tudomány I.

<http://www.demokrata.hu/cikk/eugenika-kiatkozott-tudomany-i>

Korszakunk képzeletvilágában az eugenika szó óhatatlanul a náciizmushoz kapcsolódik, pedig éppen hogy az angolszász liberális és a skandináv szociáldemokrata demokráciákban került sor az első eugenista intézkedésekre, amelyeket a "progreszszív" baloldal gyakran hevesebben védelmezett, mint a "reakciós" jobboldal.

Az eugenikára manapság vetett retrospektív tekintet legtöbbször az anakronizmus vagy az amalgám útját követi. Mivel a III. Birodalom 1933-ban szigorú eugenikus törvénykezést vezetett be, a pártos megfigyelők ebből vagy arra következtetnek, hogy az eugenika lényegét tekintve náci, vagy pedig arra, hogy az eugenika történetét totalitárius "végkifejlete" fényében kell értékelni, amelyet ráadásul teljesen helytelenül a faji üldöztetés politikájával társítanak. Márpedig az eugenika tárgya - vagyis az ember minőségi feljavítása - ősrégi törekvés. Noha manapság az eugenika kapcsán uralkodó és nyilvánosan egyedül hallható diskurzus a felháborodott és moralizáló denunciálás hangján szólal meg, ez távolról sem volt mindig így. Az eugenika (eugenics) fogalmát 1883-ban alkotta meg Francis Galton (1822-1911), Darwin unokaöccse, aki egyébként az elsők közt javasolta a biológiai jelenségek statisztikai megközelítését. A Hereditary Genius (Örökletes génusz, 1869) című korszakos művében Galton arra a megállapításra jutott, hogy a törzsfajlódást felügyelő "természetes kiválasztódás" gépezete többé már nem hat a modern társadalmakban, amelyekben az orvostudomány, a táplálkozás és a higiénia fejlődése lehetővé teszi olyan egyének túlélését is, akiket valaha a természet halálra ítélt volna. Majdnem egy évszázaddal Galton után, a neves francia biológus, Jean Rostand az alábbiakban világítja meg a probléma lényegét: "Az orvostudománynak, a sebészetnek, a higiénianak, a filantrópiának, a társadalombiztosításnak és mindezeknek együtt az a következménye, hogy túlélést és szaporodást biztosít egy csomó genetikailag »rosszul« ellátott egyénnek, és ebből kiindulva olyanoknak, akiket a szabad természet kiiktatott volna vagy mindenestre kizárt volna a szaporodásból. Tehát az öröklés útján elkerülhetetlenül hozzájárulnak a rossz gének arányának a növeléséhez, és ezek elszaporodásához az öröklődő patrimoniumban. Mivel a faj már nincs megtisztítva a mutáció rossz hozadékaitól, genetikai színvonala csakis csökkenhet. Akár akarjuk, akár nem, az orvostudomány a betegséget termeli ki, lényegi ellentmondás van ugyanis az egyéni jólét és a genetikai jótétemény között. A rossz génekkel szemben irtalmas civilizáció növeli a baj biológiai forrását.

Genetikailag drágán megfizetünk az orvosi és társadalmi haladásért." Galton maga úgy vélte, hogy a szellemi és fizikai képességek örökletesek, és "a kevésbé alkalmasak túlélése" ennek az örökletes "készségnek" a leromlását veszélyezteti, ha csak nem orvosoljuk ezt a "felsőbbrendű" születések elősegítésével és az "alsóbbrendű" születések korlátozásával - és valójában ez az eugenika célja (a görög eu-génosz, "jó származéksor" kifejezésből). Mint fogalmazott, "az emberanyag feljavítása egyáltalán nem okoz megoldhatatlan nehézséget", és ezért nem kell bátorítani a legelesettebbek istápolását célzó társadalmi intézkedéseket, mert azok ellentétesek a természetes kiválasztódás erőivel és fékezik az evolúció természetes menetét. Éppen ellenkezőleg, szerinte a népesség elitjét, a legkedvezőbb helyzetű, legkiválóbb egyéneket kell támogatni. "Világos, hogy az ország számára előnyös lenne az erkölcsi és társadalmi, valamint a célirányos anyagi segítséget kiterjeszteni a kívánatosakra, hogy ne a nem kívánatosak monopolizálják azokat, amire manapság törekednek", írta, hozzátéve: "Egyfajta intellektuális anarchiában élünk, amelyet a felsőbbrendű szellemek hiánya okoz." Az eugenikának több változata ismert. A liberális eugenika vagy szociáldarwinizmus úgy véli, hogy a természetes kiválasztódás a modern társadalmakban is folytatódik, ha megakadályozzuk bennük a "kontraszelektív" gondviselő állam kifejlődését, és akkor elég csak hagyni, hogy a legjobbak uralkodjanak, a legalkalmatlanabbak pedig eltűnjenek. A szelekcionista eugenika szerint viszont ellensúlyozni kell a "haladás" dizgenikus hatásait, amely megtörténhet egy osztály vagy egy faj feljavításával (inegalitárius-szelekcionista változat) vagy az egész emberi nem feljavításával (egalitarista-szelekcionista változat) egy felsőbb instancia (általában az állam) többé-kevésbé autoriter beavatkozása révén. A reformista vagy "környezeti" eugenika szintén a népesség feljavítását célozza, de inkább a környezet korrigálásával. Ez utóbbi "higiénista" változat fejlődött ki például Franciaországban a XIX. század folyamán, ahol a korabeli tudósok többsége magáévá tette a szerzett jellegzetességek átöröklésének lamarcki tézisének. Mivel Galton a viktoriánus Angliában élt és mert a nagypolgársághoz tartozott, az eugenikában az uralkodó társadalmi osztály "tudományos" legitimációját akarták látni, így aztán azt kizárólag az inegalitárius-szelekcionista változatra korlátozták. Márpedig Galton utóélete azt mutatja, hogy az eugenista elméletek sokkal inkább a baloldalt hódították meg, mintsem a jobboldalt, és a liberális vagy szociáldemokrata rezsimekben korábban alkalmazták azokat, mint a totalitáriusokban. Az eugenikus reformok a népesség mennyiségét vagy minőségét érintették, és ezen törekvések mindegyike olyan "pozitív" vagy "negatív" intézkedésekkel járt, mint az "egészséges" házasságok támogatása, családi juttatások, bevándorlási kvóták, házassági tilalmak, szegregáció, az örökletes fogyatékosokat hordozó retardáltak sterilizálása, sőt eutanáziája, iskolai és munkahelyi higiénia, az alkoholizmus és a nemi betegségek elleni harc, a házasságkötés előtti igazolás, a

testkultúra, a lakó- és munkahelyi környezet egészségessé tétele stb. Akár a környezet szerepét tartják determinánsnak, akár a génekét, akár a natalizmus inspirálja őket, akár a malthusianizmus, mindezek az intézkedések, bevallottan vagy sem, több mint egy évszázadon keresztül az eugenikus törekvések keretét alkották. Ha döntő tényezőt akarunk találni az eugenista eszmék befogadásában, akkor kétségtelenül a vallás területén kellene azt keresni, mert míg a katolikus kultúrájú országok elzárkóztak az eugenikától, addig a protestáns országok sokkal fogadókészebbnek mutatkoztak iránta. Galton fő örököse az angol Karl Pearson (1857-1956) volt, aki a német baloldalhoz állt közel, amikor a berlini és a heidelbergi egyetemet látogatta. Pearson kapcsolatban állt az angol szocialista és feminista körökkel (Eleanor Marxszal, a Tőke szerzőjének unokájával, Sydney és Beatrice Webb-bel, Havelock Ellisszel), és 1885-ben megalakítja a Férfiak és Nők Klubját a nemek közötti egyenlőség és a nyomasztó viktoriánus normák alóli felszabadulás céljából. A szabad gondolat etikája (1888) című művében szembefordul a vallással, és társadalmi téren igen haladónak számító eszméket védelmez, így azzal vádolja a kapitalista világot, hogy egy "eugenikusan alacsonyabb rendű" és mint ilyen, könnyedén kizsákmányolható munkaerő reprodukcióját támogatja. A nemzeti intelligencia hanyatlása miatt nyugtalankodva kidolgozza a mentális és fizikai képességek statisztikai és matematikai vizsgálatát végző biometriát. 1902-ben Galtonnal és Weldonnal beindítja a Biometrika című tudományos lapot, 1907-ben pedig Galtonnal megalapítja a Galton Laboratory for National Eugenics kutatóintézetet. Pearson eugenista tézisei fellelkesítik baloldali barátait, a fabiánus szocializmus vagy a szexuális radikalizmus híveit: George Bernard Shaw, Havelock Ellis és Harold Laski támogatásukról biztosítják az eugenikát. Az ember és a felsőbbrendű ember című művében Shaw megjegyzi: "Bátorság híján gátoljuk a természetes kiválasztódás játékát a filantrópia fedezetében; semmittevőként elhanyagoljuk a mesterséges kiválasztást a finomkodás és erkölcs fedezetében". Az egyébként zsidó származású Laski köntörfalazás nélkül vallotta, hogy "egy debil gyermek világra hozatala bűncselekmény". H. G. Wells közönyösen radikális orvosságot ajánlott: a "selejtesek sterilizációját". Noha az eugenista tézisek széles körű terjesztése ellenére (több mint 350 egyetemen oktatták) az angol parlament az egyéni szabadság tiszteletben tartása és az állam társadalmi célú beavatkozásaival szembeni - tipikusan angol - atavisztikus bizalmatlanság miatt sohasem hozott törvényt e tekintetben, az eugenika mégis számos nagynevű kutatót is megihletett, például a meggyőződéses szocialista J. B. S. Haldane-t, a népességgenetika megalapítóját, vagy Julian Huxley-t, az univerzalista etikájú biológust. Az elődek egyes rasszista előítéleteivel szemben kritikus angol eugenisták eme második nemzedéke az emberiség öröklődő génkészletének minőségi javításáért szállt síkra. Valamennyien támogatták az önkéntes sterilizációt. Abban a manifesztumban, amely 1939-ben Hermann J. Müller kezdeményezésére született és

huszonkét genetikus írta alá, egyenesen arra hívták fel a nők figyelmét, hogy "dicsőségnak és kiváltságnak, sőt kötelességüknek tekintsék, hogy gyermekeik a lehető legjobbak legyenek, a nevelés és a genetikai adottság révén egyaránt". Két évvel korábban a kommunista Müller ezekkel a szavakkal védelmezte az eutelegenézis (fajjavító megtermékenyítés) elveit: "Ezek a szocializmus, a biológiai szocializmus elvei..., és nem kevesebbet foglalnak magukba, mint a csíraplazma szocializációját, minden egyén arra vonatkozó jogának a megteremtését, hogy a létező legjobb örökletes adottságokkal szülessen". 1938-ban elküldte *Out of the Night* című könyvét Sztálinnak egy levél kíséretében, amelyben arra hívta fel a Kreml urát, hogy "felsőbbrendű" donorokkal fejlesszék ki a fajjavító megtermékenyítést, és akkor két vagy három nemzedéken belül biztosítva lesz a Szovjetunió győzelme. Az Egyesült Államokban Charles Davenport (1866-1944) biológus folytatja az angol alapítók munkásságát, beépítve abba a mendeli genetikát. Egy széles körű statisztikai vizsgálatot követően született *Az eugenikával kapcsolatos öröklékenység* (1911) című nagy feltűnést keltő műve. Davenport munkásságát, eugenikai kutatóközpontját és *Eugenics News* című lapját a dúsgazdag Harriman iparbáró felesége támogatta, társadalmi célú jótékonyági tevékenység gyanánt. Akkoriban ugyanis az eugenika egyesekben a felvilágosult "reformizmus" képzetét keltette, és például elnyerte a szexuális bűncselekmények terjedésétől megrettent feminista körök támogatását is, amelyek radikális megoldásokat: kasztrálást és sterilizálást követeltek. Elsőként a világon az Egyesült Államokban hoztak eugenikus törvényeket, amelyek néha csak törvényesítették a "vadsterilizációkat", amelyeket a bűnözők ellen Texasban már 1865 óta vagy a szellemileg visszamaradottak ellen Pennsylvániában már 1889 óta alkalmaztak. 1907-ben Indianában törvényt szavaztak meg az örültek, gyöngélművek és epilepsziások eugenikus sterilizálására. 1950-ben az USA 33 államában hasonló törvények voltak érvényben, és addigra már több mint ötvenezer sterilizálást hajtottak végre. Amikor 1924-ben panaszt nyújtottak be Virginia állam eugenikus törvénye ellen (Buck kontra Bell-ügy), a Legfelsőbb Bíróság nyolc szavazattal egy (konzervatív) ellenében megerősítette az államra háruló rendőrhatalmi jogosítványokból következő sterilizációs intézkedések alkotmányosságát. Az eugenika legtartósabb fejlődése mindazonáltal a skandináv államokban következett be, ahol pedig hiányzik az ehhez az elmélethez feltételezett kedvező kontextus: az osztály- vagy faji ellentét, a konzervatív körök szembenállása a társadalmi reformokkal. Dániában az olyan reformisták mellett, mint dr. Christian Keller, főleg baloldali személyiségek találhatók az eugenika első népszerűsítői között, például Gustav Bang szociáldemokrata ideológus, a nemesség degenerálódásáról szóló tézis szerzője, vagy Vilhelm Rasmussen szociáldemokrata parlamenti képviselő. Az eugenikus reformok azonban mindenekelőtt a szintén szociáldemokrata Karl Kristian Steincke későbbi egészségügyi és népjóléti miniszter

fáradhatatlan propaganda-tevékenységének köszönhetően fellendülésüket. A jövő társadalmi reformjai (1920) című könyvében Steincke egész fejezetet szentel az eugenista teóriák kifejtésének, amelyeket a Socialisten nevű lapban is népszerűsített. Egy malthusiánus (vagyis a túlnépesedést korlátozó) politika szükségességét támogatva és az öröklődés törvényeit vulgarizálva azzal érvelt, hogy a gondviselő állam csak akkor veheti magára egyenlő mértékben az egyéni szükségletek terhét, ha előzetesen korlátozza az újraelosztó rendszert megterhelő "tehetetlenek" számát. 1922-ben a koppenhágai parlament törvényt szavazott meg a házasság előtti igazolás és a gyöngelméjúk számára kötelező orvosi hozzájárulás bevezetéséről. Genetikusokból, orvosokból, reformátorokból álló szakértő bizottságot állítottak fel a dán eugenista politika kidolgozása végett. Ez alapján 1929-ben sor került egy eugenikus törvény elfogadására, amelyet egyedül Alfred Binsdlev Ifjú Dánia nevű konzervatív csoportja ellenzett, miközben az állami kiadások egyensúlyban tartására törekvő reformista baloldal és az egészségügy kollektivizálását, az abortuszt és a malthusianizmust támogató radikális baloldal egyhangúlag megszavazta azt. A törvény többek között előírta a szellemileg visszamaradottak saját beleegyezésükkel vagy gyámjuk hozzájárulásával történő sterilizálását, de később a "hatékonyság" érdekében a baloldal egy újabb törvényt szavazott meg, amely bizonyos esetekben feleslegessé tette a beleegyezést, és kiterjesztette a sterilizálást a kiskorúakra, majd egy újabb törvénymódosítás már a kényszerkasztrálást is engedélyezte. Túlzás nélkül állítható, hogy Dániában a harmincas évek folyamán az eugenika széles körű társadalmi konszenzust élvezett. Ezt az 1934-ben közzétett Örökletesség és faj című kollektív munka is bizonyítja, amelynek elkészültében a kor legnevesebb szakértői (Oluf Thomsen, Ojvind Winge, August Goll, August Wimmer, Axel Garboe stb.) működtek közre. Jellemző, hogy az 1933-as német törvény egyáltalán nem váltott ki tiltakozást Dániában, és ha egyesek, mint például Goll, Soren Hansen vagy Tage Kemp el is határolódtak a náci rasszizmustól, a többséget kedvezően befolyásolta a III. Birodalom által az eugenika terén követett határozott irányvonal. Magáért beszél a tény, hogy sem a német megszállás, sem a háború utáni leleplezések nem változtattak a dán eugenikus politikán, mindössze annyi történt, hogy az eugenika szót a "genetikai higiénia" kifejezés váltotta fel. A kényszersterilizáció és kényszerkasztráció eltörlése egészen 1959-ig, illetve 1967-ig váratott magára. Harminc év alatt végül is mintegy tizenegyezer sterilizáló műtétet végeztek el az észak-európai országban.

Gazdag István

Eugenika: a kiátkozott tudomány II.

<http://www.demokrata.hu/cikk/eugenika-kiatkozott-tudomany-ii>

Svédország még Dániánál is kedvezőbben fogadta az eugenikát. A Svéd Fajhigiéniai Társaság 1909-ben alakult meg Stockholmban, alapítói nagyrészt az ugyanilyen német társaság nemzetközi részlegéhez tartoztak. A Fajbiológiai Intézet 1922-ben nyitotta meg kapuit Uppsalában, Hermann Lundborg statisztikus vezetésével. A világon ez volt az első állami intézmény a fajhigiénia területén.

Születését a legszélesebb társadalmi egyetértés fogadta, amelyet a szociáldemokrata Arthur Engberg, későbbi oktatási miniszter ezekkel a szavakkal igazolt: "Szerencsére egy nagyon kevésbé keveredett fajhoz tartozunk, egy olyan fajhoz, amely a legmagasabb minőséget hordozza". Ha Lundborg antiszemita is volt, és később náci szimpatizánssá vált (ami nem akadályozta meg abban, hogy felvegye stábjába Wilhelm Krauss zsidó antropológust), utódjával, Gunnar Dahlberggel egészen más volt a helyzet. Ő ugyanis nyíltan baloldali elkötelezettségűnek számított, élvezte a szociáldemokrata kormány támogatását és baráti kapcsolatban állt Gunnar és Alva Myrdallal, a gondviselő állam befolyásos teoretikusaival. A népesség kérdésének krízise (1934) című nagy visszhangot keltő könyvében Myrdal eugenista álláspontra helyezkedett, nem az északi faj védelmében, hanem a statisztikai entitásnak tekintett népesség ésszerűbb kezelése érdekében. Ezt a véleményt a náci politika sem változtatta meg. "Az a tény, hogy a (szociális) juttatások bizonyos örökletesen fogyatékos csoportok szaporaságának növekedésével járnak (...), és az a tény, hogy ugyanakkor csökken a gyermekhalandóság ugyanezen csoportok között, megkövetelik a szükséges korrekciókat", írta Alva Myrdal még 1941-ben is. A fő korrekció a sterilizálás volt. 1933-ban a szociáldemokrata Alfred Petren és Ragnar Begdal új törvényjavaslatot terjesztett a parlament elé, amely azt meg is szavazta, és a törvény, amely az "elmebetegségek, enyhe debilitások és más elmebeli fogyatékoságok" esetére kényszersterilizálást írt elő, 1935. január elsején lépett életbe. 1941-ben 33 szociáldemokrata képviselő előterjesztésére módosították és hatályát kiterjesztették az "antiszociális" elemekre is. Johan Olsson kijelentette: "Úgy vélem, hogy jobb egy kissé messzebbre menni, mint középszerű és alacsonyabb rendű ivadékokat kockáztatni". Hildur Nygren egyetértett: "Nem kell annyira megszállottjaivá válnunk a szabadság vagy a polgárjogok eszméjének nemzedékünk valamennyi tagja számára, hogy elhanyagoljuk a következő nemzedék törvényes várakozásait". Mindketten szociáldemokraták voltak. A svédek mindazonáltal nem óhajtották utánozni a nácikat. 1942-ben a liberális Nils von Hosten, aki nyíltan kritizálta a III. Birodalmat, egy rádióműsorban kifejtette, hogy "a sterilizáció olyan döntő művelet, hogy az egyént nem engedhetjük egyedül dönteni róla". Az 1941-es törvényt csak 1975-ben helyezték hatályon kívül, ám addigra már több mint hatvanezer személyt sterilizáltak Svédországban. Talán mondani sem kell, hogy

Norvégiában sem a szélsőjobboldalról verbuválódtak az eugenika hívei. A liberális párti Jon Alfred Mjoen mérsékelt fajhigiénit képviselt, amely azonban magába foglalt olyan eugenista intézkedéseket is, mint az önkéntes sterilizáció. Ebben Ragnar Vogt pszichológus, a Tudományos Akadémia tagja, és Johann Scharffenberg is követte, aki annak hatására lett az eugenikus eszmék híve, hogy meglátogatta az 1911-es egyetemes higiéniai kiállítást Drezdában. Ezután a norvég munkáspárt lapjában felszólította a politikusokat, hogy szociális intézkedéseikben vegyék számításba "a racionális emberi szelekciónak köszönhető örökletes anyag szükséges megtisztítását". 1916-ban a norvég parlament döntést hozott egy genetikai intézet felállításáról az oslói Kristiana Egyetemen, amelynek az irányítását Kristine Bonnevie genetikusra bízták, aki egy óvatos eugenikához tartotta magát, de azért kijelentette, hogy "meg kell állítani vagy legalábbis le kell fékezni a kevésbé értékes gének terjesztését". A kevésbé rigorózus Mjoen továbbra is a fajhigiénia fáradhatatlan szószólója maradt, és lapjában, az 1920 és 1931 között megjelenő Die Nordiske Rase (Az északi faj) számaiban népszerűsítette az eugenika eszméjét, 1931-ben pedig törvényjavaslatot küldött az igazságügyi minisztériumba bizonyos "kártékony" emberkategóriák (szexuális bűnözők és értelmi fogyatékosok) kötelező sterilizálását célozva. Ugyanekkor a munkáspárti Scharffenberg is közzétette saját tervét, amely még radikálisabb volt, mint Mjoené, mert a súlyos örökletes fogyatékoságok esetében eltekintett a gyám beleegyezésétől. A törvény megszavazásakor gyakorlatilag alig volt vita. Az ifjú Karl Evang, a Szocialista Orvosok Társaságának tagja, majd 1938 és 1972 között a közegészségügy jövőendő vezetője is csaknem ellenvetés nélkül megszavazta a törvényt, amely tehát (egy 1961-es kisebb változtatással) 1977-ig érvényben maradt. A sterilizáltak száma Norvégiában negyvenegyezerre tehető. A náci megszállásnak nem volt semmilyen hatása a háborút követő norvég politikára, és a hatalomba visszatérő szociáldemokraták egyáltalán nem vonták kétségbe az állami eugenizmus létjogosultságát. 1955-ben Evang elismerte, hogy a hitleri kisiklás joggal botránkoztatja meg a közvéleményt, de mint fogalmazott, "ideje felejtetni, és objektív alapon megvitatni a problémákat". Németországban az eugenika nem Hitler hatalomra jutásával született, és történelme összemosódik a fajhigiénia történetével, amely a XIX. század végétől fejlődött ki. Alapítói nagyon hamar a baloldal hatása alá kerültek. Alfred Ploetz, aki feltalálta a fajhigiénia (Rassenhygiene) fogalmát, fiatal korában Platón, Rousseau és Malthus műveit falta. 1879-ben Carl és Gerhart Hauptmann-nal megalapította a Fajregenerációs Ligát, és egyetemista csoportjukat Campanella, Owen, Kautsky, Marx és Fourier inspirálta. Wolfgang Heine, a későbbi szocialista politikus és porosz belügyminiszter is csatlakozott a csoporthoz. Később Ploetz a zürichi egyetemen August Bebel szociáldemokrata pártvezér barátja lett. Ernst Rüdin, az eugenika társalapítója német földön ugyanolyan politikai elveket

vallott, mint Ploetz, aki egyébként az 1905-ben alapított Gesellschaft für Rassenhygiene (Fajhigiéniai Társaság) keretében ideológiai beállítottságtól függetlenül igyekezett összefogni a kutatókat, orvosokat és reformátorokat. Ha 1913-ban ki is jelentette, hogy nem szívesen látja a túlságosan elkötelezett szociáldemokratákat és feministákat, Alfred Blaschkót és Alfred Grotjahnt közismert szocialista létükre mégis befogadta társaságába. Amikor később Alfons Fischer felvetette, hogy az "eugenika" szó elfogadottabb, mint a "fajhigiénia", Ploetz emlékeztette, hogy ennek ellenére diszciplínája többek között olyan zsidó vagy szocialista kutatók támogatását is élvezte, mint Viktor Adler, Wilhelm Weinberg, Rudolf Wlassak, Magnus Hirschfeld, Georg Löwenstein, Max Horsch, Richard Goldschmidt, Julius Tandler és Hermann Poll. A német eugenika mindazonáltal nem korlátozódott a fajhigiénéire: a társadalomhigiénia hívei és a radikális szexuális reformok szószólói egyaránt támogatták. A társadalomhigiénéit mint kifejezést Franciaországból vették át, Németországban Max von Pettenkofer honosította meg, egyébként pedig a családok egészségügyi körülményeinek javításán, az abortusz és fogamzásgátlás liberalizálásán, valamint a társadalmi devianciák megelőzését szolgáló köznevelésen alapuló eugenika reformszárnyát képviselte. Vezető teoretikusa Alfred Grotjahn volt, aki a higiéniai kérdések statisztikai és biológiai megközelítését összekapcsolva 1906-ban indította be lapját, Zeitschrift für Soziale Medizin címmel. Valójában sohasem volt áthághatatlan határ a társadalomhigiénia és a fajhigiénia között, az előbbi inkább a probléma gazdasági és társadalmi dimenzióira koncentrált, de egyetértett bizonyos eugenikus reformok szükségességével és nem tagadta bizonyos fogyatékoságok genetikai eredetét. A társadalomhigiénisták ugyanakkor elutasították a fajok közötti hierarchiát vagy a "fajtisztaságot". Magnus Hirschfeld szexológus mint a társadalmi tények és szexuális magatartások biológiai olvasatának híve egészen sajátos és bizonyos szempontból meghatározó helyet foglal el a német eugenika történetében. 1913-ban Alfred Blaschko, Iwan Bloch (zsidók és szocialisták, akárcsak ő) és Alfred Grotjahn társaságában megalapította a Szexológiai és Eugéniai Orvosi Társaságot, amely "az anya és a gyermek" számára egy eugenista szekcióval is rendelkezett. Hitvallása jellemző volt az akkori progresszív eugenikára: "Azt akarjuk, hogy lehetőleg minél többen a lehető legjobb géneket birtokolják. Az emberiség ily módon fog eljutni a legfelsőbb fejlődés stádiumába." Hirschfeld átvette a pozitív és negatív eugenika közötti megkülönböztetést, és a negatív intézkedések között az önkéntes fogamzásgátlást, abortuszt és sterilizációt ajánlotta, bizonyos esetekben pedig, vagyis "amikor az érintett személyek a mentális visszamaradottság olyan állapotában vannak, hogy képtelenek önmagukról rendelkezni", akkor a kényszersterilizációt. Az első világháború után Ignaz Zadek, a Szocialista Orvosok Szövetségének alapító tagja is sorompóba lépett az eugenika támogatójaként. 1925 elején megalakult a Német Szövetség a Népfelnevelésért és Átöröklésért, amelynek az

alapítóit szintén nem lehet jobboldalisággal vádolni. Alelnöke, majd elnöke a szociáldemokrata szimpatizáns Arthur Ostermann volt, finanszírozását pedig a Rothschild Bank biztosította. A szövetség követelte, hogy az orvosok által szükségesnek vélt eugenikus intézkedéseket vegye tekintetbe az állam. 1927-ben megalakult a Vilmos Császár Antropológiai, Humánörökléstani és Eugenikai Intézet, amely fontos szerepet fog játszani a későbbi eugenikus reformok tudományos legitimációjában. Az eugenikai kutatórészleg élére Hermann Muckermann, a katolikus Centrum Párthoz közelálló volt jezsuita került, aki "egy új faji öntudat" felbukkanását óhajtvá szívesebben hangsúlyozta a család és nevelés szerepét a nép fizikai és mentális egészségében. Az intézet két másik részlegét vezető Eugen Fischer és Otmar von Verschuer viszont a társadalmi és gazdasági törvényeknek a legújabb biológiai ismeretekkel való harmonizálásáért szállt síkra, és noha később a III. Birodalom alatt is szerepet vállaltak, valójában csak kollégáik többségi véleményét fejezték ki. Richard Goldschmidt zsidó genetikus például az 1927-ben kiadott *Ascaris* című biológiai kézikönyvében maga is az elmebetegek és retardáltak sterilizálását követelte. Az 1929-es gazdasági válság újraindította a vitát a gondviselő államról, és a német gazdaság összeomlása újrakeltette a genetikailag hátrányos helyzetű néesség "differenciális termékenységének" szellemét, amelynek következtében Grotjahn, Harmsen és több eugenista egyre nyomatékosabban követelte a negatív eugenista intézkedések bevezetését. 1931-ben a Reichstag szocialista képviselőinek egy csoportja petíciót indított útjára a többszörösen visszaeső bűnözőket is érintő "társadalmi" sterilizáció törvényesítéséért, amelyet a feminista körök is támogattak. Ugyanakkor XI. Pius "Casti conubi" kezdetű bullájára válaszul a német kommunisták heves kampányba kezdtek a szexuális reform (az abortusz törvényesítése, a családtervezés fejlesztése) érdekében, és számos baloldali orvos (Hirschfeld, Peller, Bendix, Ruben-Wolf, Hoellein stb.) eugenista érvekkel támogatta a kampányt. Az események ezután felgyorsultak, és a néhány hónappal későbbi náci törvények csupán a jóval korábban, különféle politikai beállítottságú orvosok és politikusok által beindított mozgalom logikus végkifejletének tekintendők. Mint látható, az eugenika egyáltalán nem volt a nácizmus monopóliuma, és akik 1933 előtt támogatták, 1945 után sem tettek másként. Julian Huxley az UNESCO emelvényén jelentette ki 1946-ban: "Ha majd teljes mértékben felfogjuk a törzsfajlódás biológiájának következményeit, az eugenika elkerülhetetlenül a jövő vallásának integráns részévé fog válni". Theodosius Dobzszanskij, a haladó nézeteiről ismert orosz emigráns genetikus írta: "Ha a természetes kiválasztódás nem úgy hat, ahogy akarjuk, orvosolni kell azt, és mesterséges eugenikus kiválasztással kell helyettesíteni, mert ez magának az eugenikának, az ember jobblétére alkalmazott tudománynak az alapja". A világpolgár biológus Jean Rostand a hatvanas években a következő szavakkal áradozott a tudományos haladásról: "Micsoda távlatok nyílnak

az orvostudomány és általában a humánbiológia számára azon a napon, amikor az embernek sikerül kedvére módosítani az emberi DNS-t! Eltörölnénk az örökletes betegségeket és fogyatékoságokat, és nem elégednénk meg az egyének kezelésével, hanem a fajt kezelnénk, és talán még tovább is fejlesztenénk egy felsőbbrendű típus felé". A Nobel-díjas Jacques Monod, aki a "tudás etikáját" a "szocialista ideállal" akarta összeegyeztetni, már 1965-ben feltette a kérdést: "A tudományos haladás és a társadalmi etika következtében az a mechanizmus, amely a fajt védte a leromlás ellen - és ez elkerülhetetlen, amikor a természetes szelekciót kiküszöböltük -, már csak a legsúlyosabb fogyatékoságokra működik. (...) Az emberi faj »feljavításának« egyedüli módszere egy eltökélt és szigorú szelekció végrehajtása lenne. Ki fogja akarni és ki fogja merni ezt megtenni?" Az ugyancsak Nobel-díjas etológus, Konrad Lorenz írta 1973-ban: "Az emberiség érzése, amelyet mindenki iránt éreznünk kell külön-külön, szemben áll az emberi faj érdekeivel általában. A szánalom, amit az aszociális elemek iránt éreznünk, akiknek a visszamaradottsága talán a kisgyermekkorból datálódó visszafordíthatatlan károsodásból vagy örökletes fogyatékoságból ered, megakadályoz bennünket abban, hogy megvédjük a normális lényeket. Egyébként már a »felsőbbrendű« vagy »alsóbb rendű« jelzőket sem használhatjuk az emberekről beszélve anélkül, hogy ne gyanúsítanának a gázkamrák melletti kiállással". Annak ellenére, hogy napjainkban az inkvizíció helyébe lépett politikai korrektség és tudományos konformizmus tilalmat állít bizonyos társadalmi szempontból "nem kívánatosnak" vagy "eretneknek" vélt tudományos igazságok vagy tények hangoztatása elé, az úgynevezett orvosi eugenizmus továbbra élvezi számos szakmai kiválóság nyílt vagy legalábbis hallgatólagos támogatását. Így például Cecil B. Jacobson, az amniocentézis technikájának egyik úttörője úgy véli, hogy egyetlen szülő sem szeretne olyan gyermeket a világra hozni, akinek negyvenévesen rákban kellene meghalnia, következésképpen az ilyen - "genetikailag determinált" - esetekben az orvosnak az abortuszt kellene javasolnia. Az orvosi és fiziológiai Nobel-díjjal kitüntetett Francis Crick még tovább megy: szerinte egyetlen újszülöttet sem kellene elismerni embernek mindaddig, amíg át nem ment egy, a genetikai állományát tanúsító teszten, amelyen ha megbukik, akkor elveszítené az élethez való jogát. Taigetosz modernizált változatban.

Gazdag István

Eugenika: a kiátkozott tudomány III.

<http://www.demokrata.hu/cikk/eugenika-kiatkozott-tudomany-iii>

Az eugenika szovjetunióbeli története mind ez idáig kevésbé kutatott téma, először is azért, mert a vonatkozó dokumentáció hiányos vagy megrostált, és mert a makacs és

széles körben elterjedt előítélet szerint az eugenika a tehetős osztályok (a burzsoázia) önvédelmi stratégiája a népi osztályokkal (a proletariátussal) szemben. Egy erős szovjet eugenista irányzat léte azonban ellentmond ennek a mesének.

Az "evgenyika" szó használata 1915 után kezd általánossá válni Oroszországban. Galton Hereditary Geniusát negyven évvel korábban fordították le oroszra, és a nyugati orvostudomány és biológia új eszméi a századfordulón lassan éppúgy behatoltak az orosz elmékbe, mint a törzsfejlődés darwini elmélete, amely körül heves vita bontakozott ki. Az orosz pszichiáterek és neurológusok munkássága akkoriban jórészt a degeneráltság (örültség, bûnözés, alkoholizmus és lelki betegségek) problémájára összpontosult. Az orosz eugenika alapítóinak Jurij Alekszandrovics Filipcsenko és Nyikoláj Konsztantyinovics Kolcov számít. Az előbbi 1913-ban genetikai oktatásba kezdett a Pétervári Egyetemen, az utóbbi 1918-ban létrehozta a Kísérleti Biológiai Intézetet Moszkvában. Az eugenista tézisek legaktívabb propagandistája Filipcsenko volt, aki 1914 és 1920 között számos genetikai, kraniometriai és neurológiai munkát publikált, 1918-ban pedig megírta első cikkét az eugenikáról, amely azt nagyon népszerűvé tette. 1921 és 1925 között négy könyvet is megjelentetett erről az egy kérdéstről, beleértve a Galtonról és Mendelről szóló életrajzi tanulmányait is. Kolcov azonban intrikusabb volt nála, és a bolsevik hatalomátvételtől neki sikerült hasznot húznia. Az 1917-es forradalom és az azt követő polgárháború ebből a szempontból döntő időszak volt a fiatal orosz kutatók számára. Az új rezsim azzal hízelgett magának, hogy ledönti az obskurantizmust, és a tudományos haladás révén megjavítja az emberi létfeltételeket. A marxista materializmus és szcientizmus semmiben sem mondott ellent az eugenikus ideálnak, és legalább egy évtizedet kellett várni, míg a mendeli genetika (a weismannizmus) és a lamarckizmus közötti ellentét éles ideológiai viták tárgyává válik. 1920 nyarán Kolcov "eugenikus szekciót" szervezett moszkvai intézetében, és nem sokkal később felajánlotta Filipcsenkónak, hogy segítsen kiaknázni ezt az új kutatási területet, úgyhogy 1920. november 19-én megalakult az Orosz Eugenikai Társaság Kolcov elnökségével. Filipcsenko a maga részéről megegyezett a Petrográdi Tudományos Akadémiával, ahol megalapította az eugenikai osztályt. Kolcov társasága rövidesen száznál is több tagot számlált, és helyi kirendeltségeket nyitott számos orosz nagyvárosban, köztük Leningrádban, Szaratovban és Ogyesszában. 1922-ben beindult a Ruszkij Evgenyicseszki Zsurnal, amely a harmincas évekig átlag háromszor jelent meg évente, és témaválasztéka minden tekintetben a nyugati eugenika tematikáját tükrözte: demográfia, bûnözés, mendelizmus, sterilizáció, elme- és idegbetegségek (skizofrénia, mániákus depresszió), epilepszia, alkoholizmus, szifilisz és erőszakra való hajlam örökölhetőségének vizsgálata, statisztikai és antropometrikus vizsgálatok gyakorlati megszervezése stb. Kolcov képviselte

társaságát a Nemzetközi Eugenikai Bizottságban is, amelynek a Szovjetunió 1922-ben teljes jogú tagjává vált. Két évvel később a szovjet delegáció részt vett a milánói Nemzetközi Eugenikai Kongresszuson, amely a fasiszta rezsim patronálásával zajlott. "Az eugenizmus előtt egy olyan magas ideál lebeg, amely értelmet ad az életnek, és igazolja az áldozatokat: több nemzedék tudatos munkáján keresztül egy felsőbbrendű típusú emberi lény létrehozása, aki uralja a természetet és életet alkot", írta Kolcov az iszlám és a szocializmus összehasonlító elemzését tartalmazó tanulmányában. T. I. Ludin azt írta Az eugenizmus címmel 1924-ben publikált művének bevezetőjében, hogy az új diszciplína a humánogenetikát, a szociálintropológiát, a politikai demográfiát, a patológiai analízist és a társadalmi vagy faji higiénit fogja össze "a társadalmi típusok biológiájának megalapítása" céljából. Oroszországban azonban az eugenika prófétái gyorsan "liberálisokra" és "bolsevikokra" oszlottak, és mellesleg opportunistákra, mint Kolcov (aki nem habozott cikkeket írni a párttagok magasabb intelligenciájáról és annak az utódaik számára történő átadásának szükségességéről), valamint független tudósokra, mint Filipcsenko, akit először 1926-ban távolítottak el az eugenista mozgalomból, amikor a régi rendszer "burzsoá elitjeinek" a genealógiáját tanulmányozta. A húszas évek közepén marxista tudósok egy új nemzedéke (Volockoj, Szerebrovskij stb.) szállja meg az eugenikát, hogy tisztán "bolsevik tudománnyá" változtassa azt, vagyis a darwinizmus materialista, experimentális és tudományos bázisán megszabadítsa az idealizmus maradványaitól. Három pont volt akkoriban a napirenden: a sterilizáció, a higiéniai körülmények javítása és a "hatékony munkateljesítményt nyújtó" egyének szaporodóképességének növelése. 1923-ban Volockoj könyvet jelentetett meg a faj vitális erőinek megerősítéséről (Podnyatyje zsziznennyik szil raszi), amelyben arra hívta fel Szovjet-Oroszországot, hogy sürgősen vezessen be egy sterilizációs programot. Javaslatát kiváltotta a Leningrádban Filipcsenko köré tömörült liberálisok ellenvetéseit, de végül is nem morális, hanem demográfiai érvek készítették a hatóságokat a javaslat elvetésére: 1917 és 1930 között Moszkva lakossága negyven, Petrográdé pedig hetven százalékkal csökkent! A legtöbb szovjet tartományban a halálozási ráta felülmúlta a születési rátát, tehát szó sem lehetett negatív eugenikai intézkedések bevezetéséről. A szovjet eugenista program második pontjaként a higiéniai körülmények javítása viszont kedvező visszhangot keltett, annál is inkább, mert sok marxista kutató a neolamarcki (vagyis a neodarwinizmussal vagy weismannizmussal szemben a szerzett tulajdonságok örökölhetőségét hirdető) irányzat híve volt. Akkoriban nagyon divatosnak számított Paul Kammerer bécsi biológus, aki legalább olyan meggyőződéssel eugenista volt, mint amennyire neolamarckiánus, és nemcsak Volockoj második, Osztályérdek és modern eugenizmus c. könyvét inspirálta, hanem sok más tudóst és orvosot is, mint például Alekszander Szerebrovskijét, aki a Marxista Biológusok Társaságának 1926-os beszámolójában azt írta, hogy "minden

osztálynak meg kell teremtenie a saját eugenizmusát". E célból Szolomon Levittel együtt 1929-ben felállította az Egészségügyi és Humánöröklődési Irodát, majd az Antropogenetika és eugenizmus a szocialista társadalomban című programadó cikkében megígérte, hogy a legjobb élelmiszerek kiválogatásával annyira feljavitja a népesség egészségét, hogy az ötéves tervet két és fél év alatt meg lehet valósítani. Persze nemcsak a népélelmezés javításáról volt szó, hanem arról is, hogy a nép kiérdemelje a jobb táplálékot. Ezért Szerebrovskij nem kevesebbet javasolt, mint egy spermabank létrehozását és egy széles körű inszeminációs politika beindítását, mert érvelése szerint "egy tehetséges és hatékony termelőnek akár ezer gyereke is lehet (...), és ilyen körülmények között az emberi kiválasztódás előre fog ugrani". A szovjet kutatók tehát már Hitler előtt tíz évvel egy bolsevik születési politika megtervezésén agyaltak - a szocializmus anyaországának legnagyobb dicsőségére! Az eugenista program azonban beleütközött az ötödik ötéves tervbe (1929-1932), amely a rezsím Sztálin általi kézbevétele jelölte. Ebben a korszakban kezdődött az ország iparosítása, a koncepciós politikai perek "főpróbája", a szervezett éhínség és témánkat illetően a tudomány gleichschaltolása, valamint a "burzsoá" tudósok leleplezése. Az Orosz Eugenikai Társaságot 1930-ban feloszlatták, Filipcsenkót pedig minden posztjáról eltávolították. Az eugenistákat akkoriban a "biologizáció" (biologizirovaty) bűnével vádolták meg, amely a sztálini zsargonban a "mensevik idealizmus" súlyosabb formájának számított. Az 1931-es Szovjet Nagyenciklopédiában az eugenizmust "fasisztagyánús burzsoá tudományként" határozták meg, ami azonban távolról sem jelentette a végleges eltűnését. 1928-ban Kolcov megalakította új társaságát a faji patológiák és a betegségek földrajzi megoszlásának tanulmányozására, olyan fiatal kutatók bevonásával, mint Abriszokov, Averbakh, Bunyak, Davidenkov, Setverikov stb. Nem tudni, hogy a társaságát feloszlatta-e Sztálin, mindenesetre a harmincas évek elején eltűnt a színről és átadta helyét a Faji Kutatások Laboratóriumának, amelyet 1931-ben alapítottak Moszkvában. Ez az intézmény több közös kutatási programot is beindított német kutatók bevonásával, akik a Transzkaukázusba telepítik stábjaikat. Jellemző, hogy 1933 márciusában a hitleri rezsím továbbra is engedélyezi a német-országi együttműködést, amelyhez a szovjet illetékesek is hozzájárulnak, úgyhogy a németek majd csak 1938-ban hívják haza kutatóikat. A szovjetek által a faji kérdések iránt mutatott érdeklődés egyáltalán nem volt új keletű: Kolcov kísérleti biológiai intézetének eugenikai részlege a '20-as években rasziológiai tanulmányokat tett közzé a szlávok és finnek kereszteződéséről, a zsidó antropológiai típusról és a fajazonosítás általános kritériumairól. Kolcov kutatásainak egy részéről a híres amerikai Science magazin 1924. június 6-i számában is beszámolt, amelyek rendszeresen kedvező visszhangra találtak az angol-amerikai Eugenical News című szaklap részéről. A fajkutatás területén mutatott német-országi szövetségen túl a

szovjet eugenika túlélte a sztálini reformokat, egyszerűen csak nevet váltott, és "orvosi genetika" lett belőle. Kolcov és Szerebrovskij egykori tanítványa, P. F. Robickij 1928-ban jelentette meg a szovjet eugenika klasszikus művét, *Lehet-e javítani az emberi fajt?* címmel. Az 1934-es második kiadásához csatolt, *Az emberre alkalmazott genetika és burzsoá perverziója* című új fejezetben átvette mesterei programját, és csak kisebb hiányosságait bírálta meg. Szerebrovskij és Levit mint fegyelmezett párttagok ugyanakkor felajánlották szolgálataikat a tudomány "bolsevizálásához". Az akkoriban az Austini Egyetemen (Texas) oktató Hermann J. Müller, valamint S. N. Davidenkov, V. V. Bunyak és A. G. Andresz társaságában Levit 1935 márciusában beindítja az orvosgenetikai kutatásokra szakosodott Makszim Gorkij Intézetet, amely a korai eugenika tevékenységét (statisztikák, ikervizsgálatok, az örökletes fogyatékoságok domináns vagy recesszív jellegzetességeinek tanulmányozása) folytatva olyan antifasiszta és burzsoáellenes retorikát fejtett ki, amely mentesítette azt a rezsim ideológusainak kritikájától. Müller azonban türelmetlenkedett és nehezen viselte el, hogy a világszocializmus világítótornya lemarad az eugenikus törvénykezés terén. Az *Out of the Night: A Biologist's View of the Future* (Ki az éjszakából: Hogyan látja egy biológus a jövőt?, Vanguard Press, N. Y. 1936) c. könyvében írja: "Egy vagy talán két évszázad múlva lehetővé fog válni, hogy az emberek többsége ugyanolyan született képességeket mutasson fel, mint Lenin, Newton, Leonardo da Vinci, Pasteur, Beethoven, Omar Khayyám, Puskin, Szun Jat Szen, Marx". Elküldte hát a könyvet Sztálinnak, egy levél kíséretében, amelyben azt magyarázta, hogy az inszeminációs technikák lehetővé teszik a "felsőbbrendű egyének" ötvenezeres sokszorosítását, hozzátéve: "Húsz év múlva (...), ha még létezik határainkon a kapitalizmus, ifjú kádereink vitális egészsége, amelyet már megerősítettek a társadalmi és környezeti reformok, de amelyet még erősebbé tesz a genetika, mindenképpen számunkra fogják biztosítani az előnyt". Levelét azonban rosszul fogadták az illetékes helyen. A szovjet hatóságok már azt is rossz szemmel nézték, hogy Müller Moszkvába szándékozott összehívni egy nemzetközi genetikus kongresszust, és egzaltált szövege nem javított a helyzeten. Molotov tehát elhatározta a mozgalom újbóli megtörését. 1936. november 13-án Ernst Kolman nyilvános konferenciát szervezett a náci doktrínák (!) hívének kikiáltott (zsidó származású) Szolomon Levit leleplezésére. A tribünön ott ült Liszenko is, aki akkoriban már javában arra készült, hogy a szovjet genetikát a neolamarckista aberrációba taszítsa. Az utóbb Huxley által "tudományos szempontból analfabétának", Monod által pedig "autodidakta és fanatikus sarlatánnak" minősített Trofim Liszenko ukrán agronómus (később a Mezőgazdasági Tudományok Lenin Akadémiájának elnöke, a Szovjet Tudományos Akadémia tagja, majd a moszkvai Genetikai Intézet háromszoros Sztálin-díjas elnöke) munkássága során arra a következtetésre jutott, hogy a genetika általános törvényszerűségei

egyáltalán nem erősítik meg azt a marxista teóriát, miszerint a környezet hatására az egyén tetszés szerint alakítható, és ezzel súlyos csapást mérnek a kommunista "új ember" kitenyészhetőségének elvére éppúgy, mint a megváltozhatatlan struktúrák (adott esetben az örökletes emberi génkészlet) létezését eleve elutasító dialektikus materializmusra. Ezen ne múljk: ha a tudomány ellentmond a dogmának, meg kell tagadni a tudományt! Így aztán a micsurini "növénykeresztezés" gyakorlatán alapuló liszenkóizmus elvetette a kromoszómákban lokalizált genetikai állomány létezését, tagadta az öröklődés anyagi hordozóinak számító gének hatását, az emberek közötti különbözőségeket pedig teljes egészében a környezet (oktatás, társadalmi milió, klíma stb.) rovására írta (a szerzett tulajdonságok átörökíthetőségére vonatkozó óhéber illúziókat tudományos mezbe öltöztető lamarcki tézisek nyomán). A dolgok felgyorsultak, amikor Liszenko és Tudományos Akadémia-beli szövetségesei elhatározták, hogy az eugenikát érvként fogják felhasználni konkurenseik szakmai diszkvalifikálása végett. 1937 márciusában Müllernek sürgősen el kellett hagynia a Szovjetuniót a Nemzetközi Brigádok speciális konvojának segítségével. Távozása másnapján Agolt, kedvenc egyetemista tanítványát likvidálták, és fordítójának is ugyanez lett a sorsa. Húszéves kommunista elvhűségére való tekintettel Levit egy időre elkerülte a kivégző osztagot, de csak 1938 májusáig, amikor az ő sorsa is beteljesedett. Kolcov marginalizálódott, és 1940 decemberében szívinfarktus végzett vele. Felesége kevéssel utóbb öngyilkos lett. Azokat a kutatókat, akik részt vettek az eugenikai vagy orvosgenetikai kutatásokban, kivétel nélkül üldözték, főleg ha nem voltak hajlandóak behódolni a liszenkói dogmának. A világszerte ismert és elismert botanikust, Nyikoláj Vavilovot, Liszenko elődjét hivatali posztján a "nép ellenségének" nyilvánították, és a Gulágra deportálták, ahol 1943 januárjában behalt a megpróbáltatásokba. Ugyanerre a sorsra jutottak a vele egy platformon lévő tudóskollégái: Karpesenko és Levickij a börtönben halt meg, Medvegyev, Kerkisz és Prokofjeva-Belgovszkaja elvesztette állását. A szovjet tudomány számára azonban a legrosszabb még csak ezután következett, az 1948 és 1952 közötti nagy tisztogatások korszakával. Ez azonban már egy másik történet.